

Vývoj bankového sektora v roku 2011¹

Marek Ličák
Národná banka Slovenska

Vývoj v bankovom sektore v roku 2011 bol v znamení dvoch odlišných polrokov. Kým v prvom polroku pokračovali viaceré pozitívne trendy ešte z konca roka 2010, v druhom polroku zaznamenali banky viaceré negatívne tendencie. Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim vývoj v druhom polroku 2011 bol externý vývoj, a to najmä dlhová kríza v eurozóne. Banky to pocítili priamo prostredníctvom svojich dlhopisových portfólií, ale aj nepriamo, nárastom neistoty v reálnej ekonomike. Spomalili sa prírastky úverov z bánk domácnostiam a podnikom. Banky tiež zaznamenali viaceré negatívne trendy v ziskovosti. Z pohľadu stability sektora je dôležité, že bankový sektor vykazoval naďalej silnú kapitálovú a likvidnú pozíciu.

¹ Príspevok vychádza z Analýzy slovenského finančného sektora za rok 2011, viac informácií na http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Analýzy/AnalýzaSFS2011.pdf.

VPLYV EXTERNÉHO VÝVOJA NA DOMÁCI BANKOVÝ SEKTOR V ROKU 2011

Bankový sektor na Slovensku bol v priebehu roka 2011 ovplyvnený viacerými faktormi. Vo väčšine prípadov išlo o pomerne nové a špecifické trendy, ktoré prichádzali prevažne z externého prostredia. Nielen bankový sektor, ale aj ostatné sektory domáceho finančného sektora zaznamenali najmä v druhom polroku 2011 pokles aktív alebo výrazné spomalenie rastu. Spomalovala sa aj tvorba ziskovosti.

Situácia sa začala pre domáci finančný sektor vrátane slovenských bánk meniť najmä od druhého polroka 2011. V tomto období sa stupňovali negatívne trendy najmä v eurozóne. Vývoj bol ovplyvnený kombináciou troch dominantných rizík – dlhovou krízou štátov, spomaľovaním, resp. poklesom ekonomického rastu a stabilitou bankových sektorov v jednotlivých krajinách. Každé z uvedených rizík rozdielnou mierou vplývalo aj na finančný sektor na Slovensku.

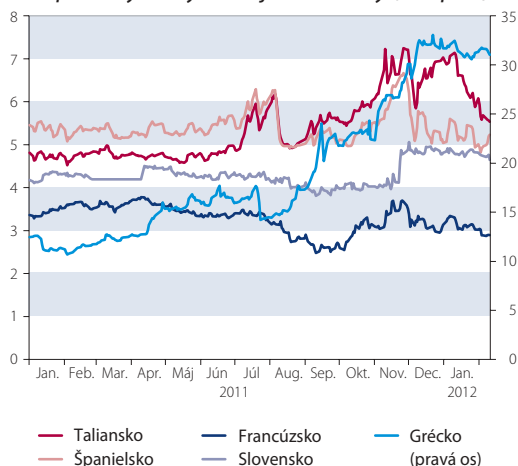
Výrazný vplyv na dianie v eurozóne mala dlhová kríza štátov, najmä v podobe rozšírenia na takmer

všetky štáty eurozóny. Najmä v druhom polroku 2011 sa vystupňoval jej systémový charakter. V priebehu roka 2011 kríza v eurozóne prešla niekoľkými fázami, ktoré sa navonok odzrkadľovali v dianí na finančných trhoch a neskôr už aj v reálnej ekonomike. Obdobia zvýšeného stresu sa striedali s obdobiami relatívneho pokoja. Celkový trend však jednoznačne vypovedal o zväčšujúcej sa škále problémov.

Dlhová kríza sa pomerne výrazne prejavovala aj na medzibankovom trhu v eurozóne. Dôvera medzi bankami bola kvôli neistote týkajúcej sa veľkosti a skutočného rozloženia rizík narušená. V druhom polroku 2011 banky z krajín najviac zasiahnutých krízou takmer úplne stratili prístup k zdrojom z medzibankového trhu. Veľký počet bánk zostal odkázaný na získavanie likvidity z ECB.

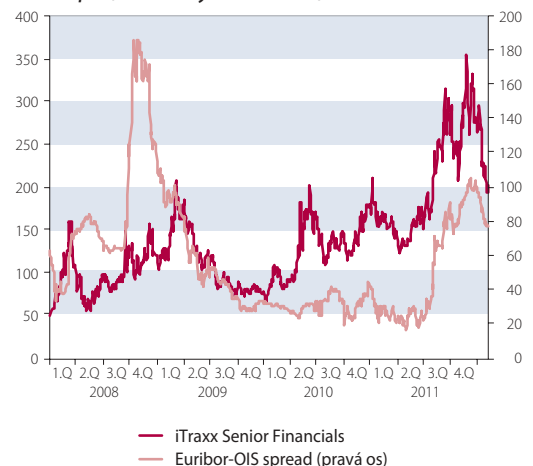
Makroekonomický vývoj v eurozóne bol ovplyvnený viacerými negatívnymi trendmi, keď počas väčšiny mesiacov sa hospodársky rast eurozóny spomaloval. V závere roka 2011 dokonca došlo k medzištvrtročnému prepadu v objeme pro-

Graf 1 Výnosy do splatnosti 10-ročných štátnych dlhopisov vybraných krajín eurozóny (v % p. a.)

Zdroj: Bloomberg.

Graf 2 Ukazovatele neistoty v bankovom sektore v Európe (v základných bodoch)

Zdroj: Bloomberg, www.euribor.org.

dukcie tovarov a služieb. V poslednom štvrtroku sa citeľne znížil aj odbyt do zahraničia. Domáci dopyt súkromného sektora napredoval iba veľmi pomalým tempom, čo platí obzvlášť o konečnej spotrebe domácností. Negatívny vplyv na ekonomický rast mala aj fiškálna konsolidácia. Dôležitým faktorom vplyvajúcim na ekonomický rast v eurozóne je opatrnosť subjektov reálnej ekonomiky, teda podnikov a domácností pri zvyšovaní tempa spotreby a investícií. Je to prirodzená reakcia na prevládajúcu neistotu v dôsledku dlhovej krízy.

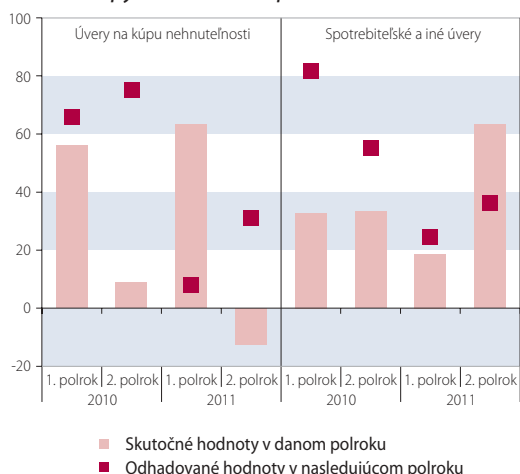
Upokojenie situácie na finančných trhoch nastalo až po protikrizových krokoch ECB. Koncom roka 2011 sa ECB rozhodla ponúknuť bankám prostriedky so splatnosťou troch rokov za existujúcu základnú úrokovú sadzbu 1 %. Toto opatrenie sa ukázalo ako kľúčové z hľadiska odvrátenia finančného kolapsu v Európe a prinieslo na trhy určité upokojenie. Viedlo to prakticky k eliminácii rizika bankrotu v sektore z dôvodu nelikvidity, keďže banky si boli takto schopné v predstihu zabezpečiť zdroje na pokrytie emisií splatných v priebehu celého roka. Na druhej strane je potrebné pripomenúť, že táto neštandardná operácia ECB nerieši súčasné fundamentálne problémy v eurozóne. Vytvára len určitý priestor na ich riešenie. V prvom rade je potrebná zmena v modeli fungovania európskych bánk. Najmä vysoká závislosť od financovania na finančných trhoch a nízky podiel stabilných zdrojov robí banky výrazne citlivými na negatívne trendy. Môžeme preto očakávať proces tzv. deleveragingu, ktorý sa bude prejavovať poklesom úverov.

ÚVERY A VKLADY DOMÁCNOSTÍ

Vývoj v externom prostredí do veľkej miery určoval trendy v domácom bankovom sektore. Zlepšovanie ekonomickej situácie a obdobie nízkych úrokových sadzieb sa podpísali pod pomerne silný rast nových úverov v prvom polroku 2011. V druhej polovici roka úvery síce naďalej rástli, ale tempo rastu sa už citeľne spomalilo. Prejavilo sa to najmä pri úveroch na nehnuteľnosti, ktoré sú hlavnou zložkou úverov poskytovaných retailu. Tento vývoj bol ovplyvnený viacerými faktormi. Bolo to najmä zníženie dopytu po úveroch na strane klientov. Viacero bánk zaznamenalo menší záujem klientov o nové úvery v porovnaní s prvým polrokom 2011. Dopyt bol ovplyvnený poklesom dôvery domácností súvisiacej s ďalším vývojom ich finančnej pozície. V druhom polroku 2011 zaznamenali zhoršenie takmer všetky zložky spotrebiteľskej dôvery. Pod slabšiu úroveň úverovania v druhom polroku 2011 sa mohlo podpísať aj nadmerné vyčerpanie dopytových kapacít v druhom štvrtroku 2011, keď sa klienti snažili využiť výhodné úrokové sadzby na refinancovanie svojich úverov.

Dôležitým faktorom vplyvajúcim na rast úverov je trh nehnuteľností na bývanie. Vývoj na tomto trhu ovplyvňoval trh úverov viacerými spôsobmi. Pokles cien nehnuteľností znižoval dopyt po nových úveroch, keď domácnosti v očakávaní ďalšieho poklesu cien odkladali kúpu nehnuteľ-

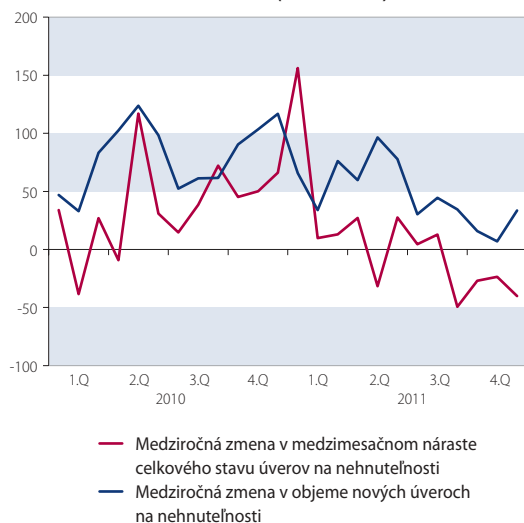
Graf 3 Dopyt domácností po úveroch

Zdroj: NBS, dotazník o vývoji na trhu úverov.

Poznámka: Údaje sú v čistých percentuálnych podieloch. Kladné hodnoty znamenajú nárast dopytu. Zmeny vyjadrujú subjektívny pohľad bánk.

Graf 4 Medziročná zmena stavu úverov a nových úverov na nehnuteľnosti (v mil. EUR)

Zdroj: NBS.

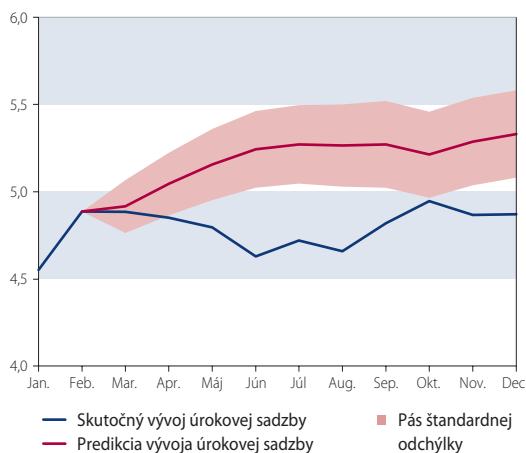
ností. Pokles cien nehnuteľností zároveň mohol ovplyvňovať aj správanie vybraných bánk, ktoré v dôsledku poklesu cien zvyšovali pomer úverov k hodnote zabezpečenia (tzv. LTV) v snahe zabezpečiť si rastúci objem poskytnutých úverov.

Výrazný vplyv na objem poskytnutých úverov má vývoj úrokových sadzieb na nové úvery na bývanie. V prvom polroku 2011 môžeme hovoriť skôr o poklese sadzieb, najmä v júni. Následne sadzby rástli a v poslednom štvrtroku sa stabilizovali. Sadzby boli do veľkej miere ovplyvňované konkurenčným bojom medzi bankami. Konkurencia sa prejavovala najmä pri úrokových sadzbách s fixáciou do piatich rokov. Sadzby na nové úvery sa pohybovali na relatívne nízkych úrovniach, napriek rastu medzibankových sadzieb vo väčšine mesiacov prvého polroka a sadzieb na štátne dlhopisy v poslednom štvrtroku 2011.

1 Predikcia vývoja úrokovej sadzby vychádza z makroekonomického modelu. Viac podrobností v článku Klacso, J.: Analýza úrokových sadzieb na retailové úvery na nehnuteľnosti s fixáciou do jedného roka. In Biatec 2010, č. 8. Bratislava, 2010.

Graf 5 Vývoj skutočnej a modelovanej¹ sadzby na úvery na nehnuteľnosti s viazanosťou od 2 do 5 rokov (v %)

Zdroj: NBS, vlastné výpočty.

Výrazný rast zaznamenali v roku 2011 spotrebiteľské úvery, pričom v poslednom polroku sa nárast objemu úverov v absolútnych číslach dostal na úroveň roka 2008. Je dôležité poznamenať, že rast objemu spotrebiteľských úverov bol koncentrovaný len vo vybraných bankách, pričom spotrebiteľské úvery mohli mať charakter úverov na bývanie.

Takmer tretinový medziročný rast zaznamenali aj vklady domácností v bankách. Podobne ako pri úveroch, aj v tomto segmente bol zaznamenaný pomerne silný konkurenčný tlak. Celkovo možno zvýšenú konkurenciu pri termínovaných vkladoch interpretovať v kontexte snahy bánk stabilizovať si zdrojovú časť bilancie. Na prelome prvého a druhého polroka 2011 výraznejšie zosilneli snahy bánk o presadenie sa z dôvodu zvýšenej miery redemácií podielových listov vo fondoch kolektívneho investovania.

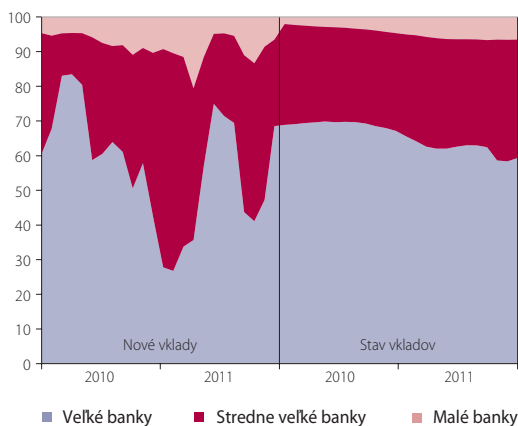
Konkurenčný boj medzi bankami sa prejavil na výrazných zmenách v trhových podieloch bánk. Konkurencia sa väčšinou prejavovala zo strany stredných a menších bánk.

ÚVERY PODNIKOM

Úvery podnikovému sektoru v roku 2011 rástli. Podobne ako pri domácnostiach, aj tu banky zaznamenali spomalenie rastu v druhej polovici roka 2011 (6,5 % v decembri oproti 7,6 % v júni). Pozitívne možno hodnotiť fakt, že úverová aktivita bola viac vyvážená, čo sa prejavilo na rovnomernejšom rozložení toku úverov do jednotlivých odvetví. Zároveň sa na financovaní podnikov podieľal aj väčší počet bánk. Trhové podiely sa v druhej polovici roka 2011 výrazne nemenili.

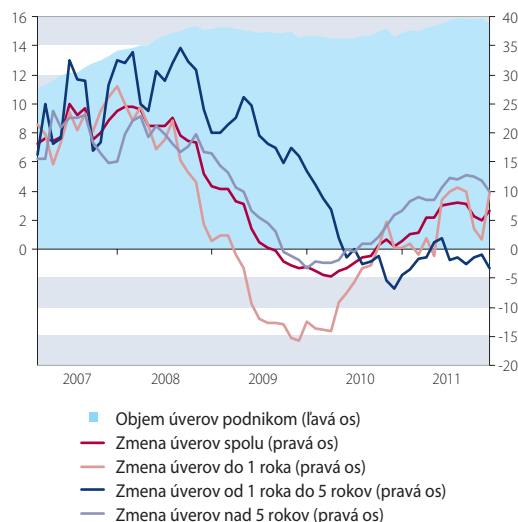
Spríušňovanie úverových štandardov bánk na nové úvery podnikom, ktoré sme zaznamenávali už od roku 2009, sa začiatkom roka 2011 zastavilo. V druhej polovici roka 2011 banky štandardy opäť spríušňovali. Dôvodom boli čiastočne vnútorné obmedzenia v konkrétnych bankách, ale najmä celkové vnímanie rizika. Väčšina bánk zároveň

Graf 6 Podiely skupín bánk na nových termínovaných vkladoch a na celkovom objeme termínovaných vkladov s dlhodobou viazanosťou (v %)

Zdroj: NBS.

Graf 7 Úvery podnikovému sektoru

Zdroj: NBS.

Poznámka: Údaje na ľavej osi sú v mld. EUR. Pravá os vyjadruje medziročné zmeny v percentách.

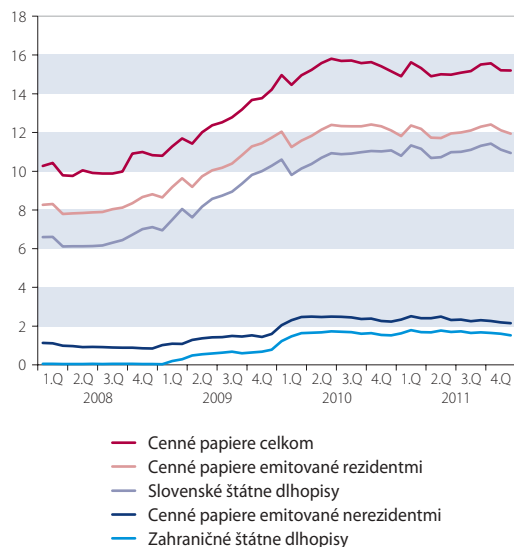
očakáva spríušňovanie štandardov v prvej polovici roka 2012.

INVESTÍCIE DO CENNÝCH PAPIEROV

Bankový sektor nezaznamenal v priebehu roka 2011 výrazne zmeny pri investíciách do cenných papierov. Tie tvorili ku koncu roka 2011 stále pomerne významnú časť aktív – približne štvrtinu celkových aktív bankového sektora. Dominantnú pozíciu mali domáce štátne cenné papiere. Zahraničné dlhopisy boli koncentrované iba vo vybraných bankách. V rámci tejto skupiny zohrávali významnejšiu úlohu cenné papiere emitované v Poľsku, Grécku, Maďarsku a Írsku. Ani jedna skupina dlhopisov týchto krajín však nemá podiel na celkovom nominálnom objeme dlhových cenných papierov vyšší ako 3,5 %.

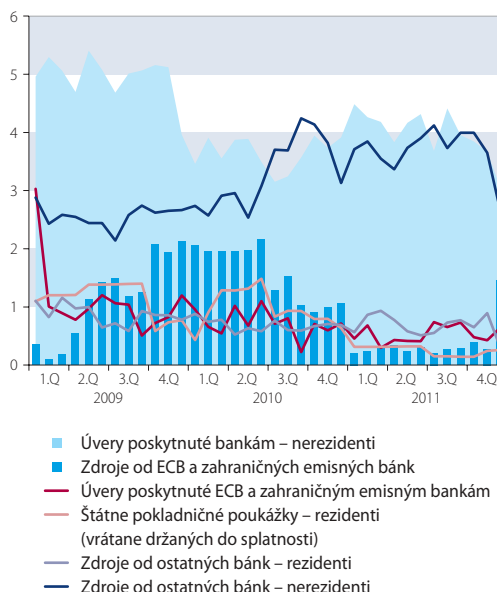

Graf 8 Vývoj objemu portfólia cenných papierov (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

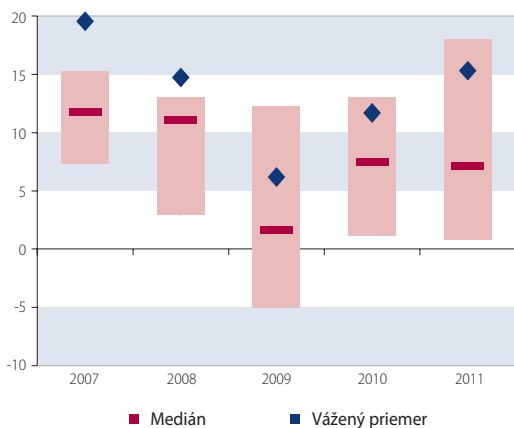
Graf 9 Vybrané položky medzibankových aktív a pasív (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe sú znázornené objemy, ktoré banky vykazovali v jednotlivých kategóriách ku koncu jednotlivých mesiacov.

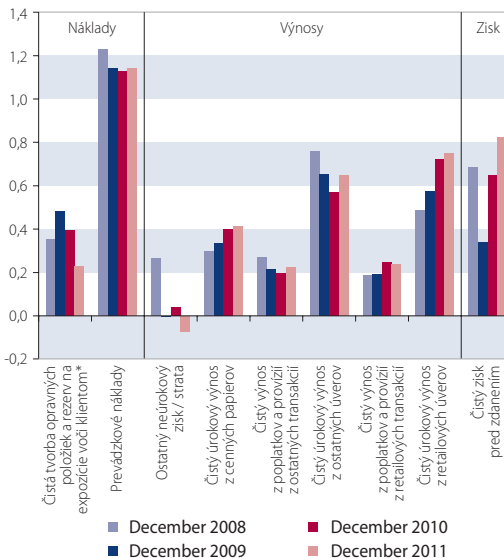
Graf 10 Rozloženie ukazovateľa rentability kapitálu (ROE) (v %)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Stĺpce zobrazujú rozpätie medzi horným a dolným kvartilom.

Graf 11 Vybrané položky ziskovosti bankového sektora (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

* Čistá tvorba opravných položiek a rezerv zahŕňa aj čisté príjmy z postúpenia pohľadávok voči klientom, nezahŕňa však náklady na tvorbu opravných položiek na cenné papiere (tie sú zahrnuté v rámci ostatných neúrokových príjmov, resp. strát).

OPERÁCIE DOMÁCIH BÁNK NA MEDZIBANKOVOM TRHU

V oblasti medzibankových operácií domácich bánk boli zaznamenané výraznejšie zmeny najmä na konci roka 2011. Na konci decembra 2011 niekoľko bánk využilo možnosť zúčastniť sa jednak na trojročných dlhodobějších refinančných operáciách ECB (ďalej 3-ročné LTRO) a na dolárových refinančných operáciách s ECB. Zdroje z 3-ročných LTRO boli použité prevažne na splatenie medzibankových vkladov a vkladov od nerezidentov. To sa zároveň prejavilo na poklese objemu medzibankových operácií s domácimi aj zahraničnými bankami. Celkovo platí, že banky použili

dlhodobé zdroje od ECB najmä na zabezpečenie stabilných, nízko úročených zdrojov a taktiež na zlepšenie likvidnej pozície.

ZISKOVOSŤ BANKOVÉHO SEKTORA

Rok 2011 bol z pohľadu ziskovosti bánk pomerne priaznivý. Celkový čistý zisk sektora bol na konci roka 2011 na úrovni 674 mil. €, čo predstavuje

medziročný nárast 34 %. Časť zisku však súvisela s jednorazovým mimoriadnym vplyvom v niektorých bankách. Bez zohľadnenia tohto vplyvu by medziročný nárast dosiahol 25 %. Podobne ako v minulých rokoch sa na raste ziskovosti podieľali primárne veľké banky.

Rast ziskovosti v roku 2011 bol ovplyvnený viacerými faktormi. Pozitívny vplyv mal najmä pokles tvorby opravných položiek na úvery klientom a nárast úrokových výnosov z podnikového sektora. Úrokové príjmy z domácností, jeden z hlavných zdrojov rastu ziskovosti bánk v predošlých rokoch, rástli pomalšie. Dôvodom bol už spomínaný nárast konkurencie a pokles úrokových marží v tomto sektore. Negatívny vplyv na celkový zisk sektora mali najmä straty z precenenia dlhopisov v portfóliách bánk.

Spomínaný pokles nákladov na tvorbu opravných položiek bol spojený najmä s poklesom prírastkov zlyhaných úverov v prvom polroku 2011. V druhom polroku tvorba opravných položiek opätovne stúpila. Existovali rozdiely aj medzi bankami, keď nižšie náklady na kreditné riziko zaznamenali najmä väčšie banky. V porovnaní s minulými rokmi zaznamenal bankový sektor aj vysoké náklady na tvorbu opravných položiek na dlhopisy v portfóliu nástrojov držaných do splatnosti.

KAPITÁLOVÁ POZÍCIA BANKOVÉHO SEKTORA

Celková kapitálová primeranosť bankového sektora, ktorá odráža schopnosť čeliť neočakávaným rizikám, sa v priebehu roka 2011 zvyšovala. Len v priebehu posledného štvrtroka stúpila z 12,7% na 13,4% (priemer za bankový sektor vážený objemom rizikovo vážených aktív). Stúpila aj priemerná hodnota ukazovateľa primeranosti základných vlastných zdrojov (Tier I ratio) z 11,5% na 12,4%.

Kapitálová primeranosť rástla najmä v druhom polroku. Dôvodom bol najmä pokles požiadavky na vlastné zdroje (zníženie rizikovo vážených aktív) a tiež nárast vlastných zdrojov. Pokles požiadavky na vlastné zdroje zaznamenali predovšetkým väčšie banky v dôsledku poklesu požiadavky na krytie kreditného rizika v retailovom portfóliu. Samotný rast objemu vlastných zdrojov súvisel predovšetkým s nárastom základnej kapitálovej zložky – kapitálu Tier I. Tento nárast bol však koncentrovaný iba v menšom počte bánk.

Za pozornosť stojí vývoj v poslednom štvrtroku 2011. Najmä v novembri bola kapitálová primeranosť niektorých bánk negatívne ovplyvnená poklesom hodnoty štátnych dlhopisov väčšiny štátov eurozóny v portfóliu na predaj. Vplyv zmeny oceňovacích rozdielov v tomto portfóliu na objem vlastných zdrojov predstavoval pokles o 104 mil. €. Väčšina bánk, ktoré v novembri zaznamenali tento dopad, nevykázala v decembri výraznejšiu korekciu.

INFORMÁCIE

Ponuka podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o., na jún 2012

Názov vzdelávacieho podujatia	Dátum konania
Certified Anti Money Laundering Specialist Master Class	4. – 6. 6. 2012
Obozretná regulácia bánk v EÚ a Bazilej III	5. – 6. 6. 2012
Konfliktmanažment a emocionálna inteligencia	5. – 6. 6. 2012
Back office	6. 6. 2012
Platobné systémy v SR po zavedení eura	8. 6. 2012
Practical Legal English	8. 6. 2012
Performance Management/Riadenie výkonnosti v banke – od stratégie k individuálnej výkonnosti a motivácií	12. 6. 2012
Motivačný systém a riadenie výkonnosti	12. 6. 2012
ZBP – 5. Faktoring	12. 6. 2012
IAS/IFRS a ich využitie v praxi I	12. – 13. 6. 2012
IAS/IFRS a ich využitie v praxi II	14. 6. 2012
Školenie APS RBUZ – prístup cez server LN	14. 6. 2012
Etiketa a základy spoločenského protokolu II	15. 6. 2012
OFV – stredný a vyšší stupeň	19. – 20. 6. 2012
Komunikácia so zahraničným partnerom v anglickom jazyku	20. – 22. 6. 2012
Skúška sprostredkovateľov – vyšší stupeň	21. 6. 2012
Vybavovanie reklamácií a sťažností	26. – 27. 6. 2012